

A T I Y E H N O

دل نوشت

گنجینه‌ای گرانبها در دست زنان روستایی

زنان روستایی در طول سال‌های متمادی زیست خود در روستاها، توانسته‌اند به مجموعه‌ای ارزشمند و گنجینه‌ای گرانبها با عنوان «دانش بومی» دست یابند؛ دانشی که ابعاد مختلف اعم از بخش‌های تولیدی، طبیعی، سلامتی و بهداشت، حرفه و مشاغل و... را دربر می‌گیرد. این دانش شامل روش‌ها، مهارت‌ها و فعالیت‌هایی است که از سوی روستائینان در تعامل با محیط طبیعی به دست آمده و زنان با توجه به گستره وسیع حضورشان در فعالیت‌های تولیدی و کسب مهارت‌های متعدد، نقش مهمی در توسعه این دانش ایفا کرده‌می‌کنند. زنان روستایی در چرخه تولیدات کشاورزی و دامی فعالیت‌ها و روش‌های متفاوتی را اعمال می‌کنند و یا در بخش درمان و برای مبارزه با بیماری‌ها از گیاهان دارویی و روش‌های بومی متنوعی بهره می‌جویند. همچنین در کارهایی نظیر پخت‌ن‌ان و غذا، تبدیل می‌واد غذایی، تولید صنایع دستی و هنرهای سنتی نیز رسم و روایی منحصر به فرد دارند. این تنها بخشی از راهکارهایی است که زندگی زنان روستایی را به شکل و شمایی منحصر به فرد پیوند زده‌است. این مجموعه راهکارها و روش‌ها که در ابعاد مختلف مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرند، یکی از جاذبه‌هایی است که اغلب گردشگرانی که از روستاها بازدید می‌کنند را به وجد آورده و برای‌شان جالب توجه‌است.

این دانش بیش از آنکه بر پایه نظریه‌های علمی و اثباتی استوار باشد، بر محور «تجربه» و «تعامل با محیط و طبیعت» می‌چرخد. در واقع این آگاهی در موضوعات متعدد با پیشینه تاریخی و سنتی دارد که طی قرن‌های متمادی سینه به سینه از مادر به زنان به مادران و از مادران به دختران نقل شده و با افزوده‌هایی شکل کامل‌تری به خود گرفته و یا در روایی بر مبنای آزمون و خطا ایجاد شده و توانسته به راهکارهای مفیدی مبدل شود.

این روزها نقش برجسته زنان بومی در انتقال و ارائه این تجارب و راهکارها بر کسی پوشیده نیست. در واقع انتقال همین تجربیات و تعریف و توضیح و تشریح آیین‌های بومی خاص هر روستا، تبدیل به یکی از جاذبه‌های گردشگری در روستاها شده است. شهرنشینانی که از توسل به روش‌های ماشینی برای زیست روزمره خود خسته شده‌اند، بسیار مشتاقند که پای صحبت‌های زنان روستایی نشسته‌واز تجربیات آنها در زندگی به سبک بومی بشنوند و از این تجربیات در زندگی خود بهره‌برند.

آنچه باید به آن توجه داشت این است که دانش بومی نقشی از سرمایه ملی هر قوم به شمار می‌رود که باورها، ارزش‌ها، روش‌ها و ابزارهای هر محل یا روستا را شامل می‌شود. در این میان زنان روستایی سالیان سال است که در تلاشند تا در برخورد با پدیده‌ها و رویدادها از روش‌های طبیعی، سنتی و بومی استفاده کنند و به عنوان وارثان نیاکان واجداد خود در حفظ و پایداری این گنجینه که حاصل تجربه و سختکوشی است، پویا و کوشا باشند. بی‌شک زنان روستایی با تجربه‌های ارزنده خود در این زمینه، نقشی مهم و کلیدی در ارتقای بخشی به منزلت دانش بومی برعهده دارند.

۱۶

دور برگردان

“

غرق سادگی که باشی همه چیز انگار خوش رنگ تر می‌شود، شفاف تر، نایاب تر، واقعی تر انگار طبیعت تو را در آغوشش غرق می‌کند و تو می‌شوی بخشی از سبزی و سرخی تمام آن دشت و دمن‌هایی که یار تمام تلخی‌ها و همراه تمام شادی‌هایت بوده و هست... برای تو همین «سادگی» رمزی است نهان در گنجینه طلایی قلبت که نمی‌گذارد عمر غم طولانی شود در وجودت. همین سادگی روستایی، همین رنگ و برگ و بال و آسمانی که از تمام دنیا آبی تر است و همین مهری که در مردمک نگاه تمام هم‌آبادی‌هایت موج می‌زند، قدرتی جادویی به تو بخشیده برای آرام‌تر زیستن و تمام زندگی را با تمام دشواری‌هایش به دور از هیاهوهای کشنده، زندگی کردن. تو شبیه همین رودخانه آن سوی روستا که زلال است و عمیق، زلالی و عمیق آمیخته به منشوری از هزار آینه که هر کدام یادآور یک روز از زندگی دور از ملال و ماتم توست. تو، دختر در دل دشت‌های کهربایی قد کشیده، زن همیشه خندان شالیزارهای پرآب، بانوی تاکستان‌های انگورهای شیرین، تو... دست مرا بگیر و به دنبال خودت بکشان، بکشان به سادگی ماندگار زیستن‌ات که عجیب هوای بی‌پروایی و رهایی و دوری از چهره غم‌دیده و سر دشهر، به سرم زده است.

آتیه‌نو به مناسبت روز جهانی «زنان روستایی» وضعیت اشتغال آنان را بررسی می‌کند

سفیران آبادگر

- صاحب امتیاز: موسسه فرهنگی هنری آهنگ آتیه (وابسته به سازمان تامین اجتماعی) ● مدیر مسئول: روح‌الله عطریان
- سردبیر: زیر نظر شورای سردبیری ● صفحه‌آرا: کتیون رحیمی ● عکس: پویا بازارگرد، پر تو چغتایی ● ویراستار: کورش اشرفی
- حروفچین: اکرم خاکپور ● ناظر چاپ: علی توتونی
- نشانی: میدان آرژانتین، خیابان احمد قصیر خیابان دوازدهم، شماره ۲۲ ● تلفن: ۴۵۴۳۶-۰۲۱ ● تحریریه: داخلی ۱۴۳
- بازگانی: داخلی ۱۲۲ www.atiyehno.ir ● چاپ: هنر سرزمین سبز

● یکشنبه ۱۴۰۱ آبان ۳۵۵ شماره

نزدیک به ۱۴ سال قبل، سازمان ملل متحد تصمیم به نامگذاری روزی ویژه برای قدر دانی از زنان روستایی سراسر جهان گرفت. در همین راستا در پانزدهم اکتبر سال ۲۰۰۸ و در پی ایجاد بحران‌های کمبود مواد غذایی و گسترش ایده‌دسترسی پایدار به منابع غذایی، موضوع توجه به جایگاه مهم زنان روستایی در امر کشاورزی و تأمین مواد غذایی و مبارزه با فقر مطرح شد و در پی آن نامگذاری روز جهانی زنان روستایی انجام گرفت. این روز با هدف یادآوری نقش بنیادین زنان و دختران روستایی در پایداری، توسعه و سلامت زندگی روستایی نامگذاری شد؛ زنانی که در سراسر جهان نقش حیاتی در بهبود وضع کشاورزی، توسعه روستایی، افزایش امنیت غذایی و مبارزه با فقر در روستاها ایفا می‌کنند.

ایران، جمعیتی بالغ بر ۱۰ میلیون نفر از زنان ایرانی روستانشین هستند. از این تعداد حدود ۲ میلیون و ۷۰۰ هزار نفر از آنها کمتر از ۱۵ سال، حدود ۷۰۰ هزار نفر بالای ۶۵ سال و ۶ میلیون و ۴۰۰ هزار نفر از آنها نیز حدود ۱۵ سال سن دارند. زنانی که با وجود نقش مهم و کلیدی خود در گذران زندگی روستایی و همچنین تأثیرات مهم بر زندگی شهرنشینان، به اندازه کافی از امکاناتی نظیر امکانات بهداشتی، فرهنگی، اقتصادی، درمانی و... آنگونه که شایسته‌است، بهره‌مند نیستند. آنچه می‌توان به آن اذعان داشت این است که دسترسی به امکانات بهداشتی و درمانی نقاط روستایی بسیار ضعیف‌تر از نقاط شهری است.

این عدم دسترسی به امکانات و البته عدم تمکن مالی باعث شده میزان برخورداری زنان روستایی از امکانات بهداشتی نسبت به مردان بسیار کمتر باشد. این مسائل در حالی مطرح می‌شود که زنان روستایی به دلیل فعالیت‌های سخت روزانه خود مانند کارهای کشاورزی، قالیبافی، دامپروری و...، سبک زندگی، فقر، عدم دسترسی به امکانات بهداشتی و عدم آگاهی از تغذیه سالم زودتر از زنان شهرنشین فرسوده می‌شوند. نکته دیگری که باید به آن پرداخت این است که حدود ۸۰ درصد از زنان روستاییان ایران تحت پوشش بیمه نیستند؛ زیرا در بخش کشاورزی کار فرمایی ندارند. از

و ارزش‌های سنتی گوناگون در دنیا زنان روستایی در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی و نحوه اختصاص دادن درآمدهای خانواده عموماً نقش و دخالت چندانی ندارند و نقش پررنگ‌شان در گذران زندگی روستایی هر خانواده، اغلب در سایه محو و ناپدید می‌شود. اما این تمام مشکلات زنان روستایی نیست. در واقع این قشر علاوه بر آنچه مطرح کردیم، در صدر آسیب‌های ناشی از تأثیر تغییر اقلیم نیز هستند. بر اساس نظریه علمی، هر چه وابستگی زیست و اقتصادی فرد به طبیعت بیشتر باشد، بیشتر تحت تأثیر آسیب‌های ناشی از تغییر اقلیم قرار خواهد گرفت. به این ترتیب می‌توان در نظر گرفت که زنان روستایی در تمام جهان جزو آسیب‌پذیرترین گروه‌های تحت تأثیر تغییر اقلیم هستند. در مجموع می‌توان عنوان کرد زنان روستایی با وجود داشتن نقش برجسته در کشاورزی و دامپروری به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، از فقر رنج برده و با اشکال متعدد تبعیض و عدم بهره‌بردن از حقوق کافی و شرایط همراه با آسایش جسمی و روانی، روبه‌رو هستند تا آنجا که سخت‌ترین وضعیت کاری را با درآمد کم و حمایت اجتماعی ناچیز یا هیچ تحمل می‌کنند.

نگاهی به وضعیت زنان روستایی در ایران

بر اساس آمارهای اعلام شده از سوی مرکز آمار

وظایف خطیر بر دوش زنان روستایی

بر اساس آمار اعلام شده زنان روستایی جمعیتی بالغ بر یک چهارم جمعیت زنان جهان را در بر می‌گیرند. این آمار نشان می‌دهد از هر چهار زن شاغل در جهان یک زن در مناطق روستایی و دهکده‌ها به کشاورزی و مشاغل مرتبط با کشاورزی و یا دامداری مشغول است. زنان در این حوزه به درو و برداشت محصولات حیاتی، تولید مواد غذایی، آبکشی و سایر کارهای مهم و سخت می‌پردازند. علاوه بر کارها و وظایفی که در زمینه کشاورزی، نگهداری از دام‌ها و ماکیان برعهده دارند، در بیشتر روستاها زنان در زمان اندکی که از روز کاری باقی می‌ماند با پرداختن به ساخت صنایع دستی، طبخ غذا و تولید محصولات محلی و نظایر آن مدد رسان اقتصاد خانواده هستند. در کنار این نقش‌های اقتصادی و معیشتی، مراقبت و مسئولیت نگهداری از کودکان، سالمندان و اعضای بیمار خانواده، همسر داری و خانه‌داری نیز برعهده آنان است. موضوع دیگری که باید به آن توجه داشت این است که در اغلب موارد که مردان روستاد جهان برای یافتن کار و کسب درآمد بیشتر به شهرها مهاجرت می‌کنند، میزان مسئولیت‌های زنان روستایی در تمام عرصه‌ها افزایش چشمگیری پیدا می‌کند؛ نقشی که هر چند بسیار خطیر و مؤثر است اما به اندازه لازم به آن پرداخته نشده‌است. در واقع موضوع ناراحت‌کننده این است که به دلایل فرهنگی

پر تو چغتایی

روزنامه نگار

توانمندسازی زنان روستایی

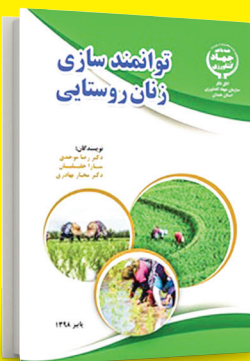
- پدید آورنده: رضا موحدی، سارا جلیلیان، مختار بهادری
- ناشر: سپهر دانش

معرفی کتاب

از مهمترین عناصر ساختار اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و... می‌توان روستاها را نام برد؛ به همین دلیل برای فرایند توسعه ملی باید به آنها توجه ویژه داشت. از طرفی جوامع موفق تلاش دارند تا در کلیه سطوح توانمندی‌های منابع انسانی خود را افزایش دهند. توانمندسازی زنان روستایی نیز یکی از همین موارد است که بر تربیت نیروهای انسانی ماهر و ظرفیت‌سازی در جامعه روستایی تأکید دارد تا قادر باشند عضلات و مسائل محیط زندگی خود را شناسایی و رفع کنند. توانمندسازی زنان پیش‌شرط ضروری برای توسعه اقتصادی، از بین بردن فقر در جهان و حمایت از حقوق بشر است. کتاب «توانمندسازی زنان روستایی» نوشته رضا موحدی، سارا جلیلیان و مختار بهادری که انتشارات سپهر دانش در سال ۱۳۹۸ اقدام به چاپ و نشر آن کرده، نقش اجتماعی زنان در

مهناز علیچانی

مسئول کتابخانه تأمین اجتماعی

فرزندان، در فعالیت‌های کشاورزی و دامداری در خانواده نیز مشارکت دارند. اما متأسفانه با وجود تلاش زیاد زنان در جوامع روستایی، نقش این گروه غالباً در فعالیت‌های تولیدی و اقتصادی نادیده گرفته می‌شود.

● بحث‌های زیادی پیرامون نقش تعاونی‌ها در کاهش فقر روستایی صورت گرفته و فلسفه اصلی تشکیل آنها افزایش تحرک در فرایند توسعه کشاورزی و روستایی با تکیه بر پتانسیل‌های قومی و محلی است.

● تعاونی به عنوان یک مؤسسه یا سازمان خودمختار جهت برآورده ساختن نیازهای عمومی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی از طریق مالکیت مشترک تعریف شده‌اند. از این رو، موفقیت تعاونی‌ها فقط با همکاری و مشارکت انسان‌ها و افزایش سرمایه اجتماعی و انسانی میسر خواهد بود.

● تجربه کشورهای موفق در زمینه تعاونی‌های روستایی نشان داده که تعاونی‌های روستایی بهترین مکان و موفق‌ترین ابزار در تجمیع نیروهای پراکنده و متفرق از هم هستند که سهم بزرگی در زمینه تحقق اهداف موجود و پیشرفت جوامع را به خود اختصاص می‌دهند.

وضعیت زنان هر جامعه‌ای نشانگر میزان پیشرفت آن جامعه است که روز به روز تعداد بیشتری آن را درک می‌کنند. این موضوع بحثی است که فصل دوم این کتاب به آن پرداخته‌است. فصل سوم به مطلب توانمندسازی زنان روستایی از طریق کسب کارهای خانگی می‌پردازد؛ در دوران گذار اقتصاد روستایی، کسب و کارهای روستایی می‌توانند فرصت‌های جدیدی را هم برای توسعه اقتصادی و هم برای توسعه اجتماعی فراهم نمایند و به احیای نواحی روستایی از درون و متکی بر منابع محلی بومی کمک کنند. اصولاً زنان به عنوان سرمایه‌های انسانی یا به طور مستقیم یا غیر مستقیم بر شاخصه‌های توسعه تأثیرگذار هستند. این موضوع به طور مفصل در فصل چهارم کتاب بررسی می‌شود. در نهایت فصل پنجم نیز نتایج پژوهش‌های نویسندگان درباره عوامل توانمندسازی زنان روستایی را ارائه می‌دهد.

از متن کتاب،

● زنان حدود نیمی از جمعیت روستایی را تشکیل داده و به رغم وضعیت نامناسب اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، نقش قابل توجهی در جامعه ایفا می‌کنند. آنان علاوه بر مسئولیت مدیریت منزل و تربیت

ایجاد کسب و کار و توسعه روستاها را به طور کامل بررسی می‌کند. این کتاب شامل شش فصل در ۲۰۰ صفحه است که عناوین این فصول به ترتیب توسعه پایداری روستایی، توانمندسازی زنان روستایی، توانمندسازی زنان روستایی از طریق کسب و کار خانگی، توانمندسازی زنان روستایی از طریق کار آفرینی و اشتغال، نتایج پژوهش‌های نویسندگان درباره عوامل توانمندسازی زنان روستایی و نتیجه‌گیری هستند. دستیابی به توسعه پایدار در دهه‌های اخیر مورد توجه سیاست‌گذاران، مدیران و برنامه‌ریزان توسعه بوده و در این زمینه فعالیت‌های زیادی انجام شده‌است. بدیهی است توسعه روستایی و اثرگذاری آن در توسعه پایدار زمانی تحقق خواهد یافت که با تار یخچه، راهبردها، سیاست‌های اجرایی، بسترهای فردی و سازمانی و... کار آفرینی روستایی آشنایی صورت گیرد. به همین منظور در فصل اول کتاب توانمندسازی زنان روستایی مفاهیمی مانند توسعه روستایی، توسعه پایدار روستایی، اهداف و ابعاد توسعه پایدار روستایی، معیشت پایدار، صنعتی‌سازی و... ارائه شده‌است.